

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.32.10>
УДК: 3.21(477)

Катерина НАСТОЯЩА

кандидат соціологічних наук, доцент,
завідувачка відділу філософії та геополітики НДІУ МОН України, м. Київ

ORCID: 0000-0002-2338-9448
Email: kvitka2155@gmail.com

Тетяна ШАМСУТДИНОВА-ЛЕБЕДЮК

кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії,
Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID: 0000-0001-9288-7005
Email: ta.sha@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ

(Рецензія на книгу: *Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз: монографія / За заг. ред. М.І. Обушного, відп. ред. І.М. Грабовська. К.: Міленіум, 2021. 266 с.*)

Анотація. Аналізується монографічне дослідження колективу авторів у складі Ірини Грабовської, Світлани Кагамлик, Миколи Обушного, Людмили Сорочук «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз». Наголошується, що дослідження конфліктологічних процесів у сучасній Україні є одним із найактуальніших напрямків вітчизняної соціогуманітаристики. Наукове осмислення вказаної проблематики має стати ґрунтовною підставою розуміння тих процесів, які відбуваються з нашою країною зокрема сьогодні, у часи повномасштабного вторгнення росії на територію України заради знищення її як держави, нації та населення цих територій загалом. Акцентується увага на позитивних моментах запропонованої роботи.

Ключові слова: конфлікт, конфліктизація, Україна, загрози, путінізм, ідеологія, тоталітаризм.

Kateryna NASTOIASHCHA

Candidate of Sociological Sciences, associate professor,
senior research of the Philosophy and Geopolitics Department of RIUS
of Ministry Education and Science, Kyiv, Kyiv

Tetyana SHAMSUTDYNOVA-LEBEDYUK

Ph.D. in Philosophy, Associated Professor
Department of Philosophy
Rivne State University of the Humanities

RESEARCH OF PROCESSES OF CONFLICTIZATION IN MODERN UKRAINIAN STUDIES DISCOURSE

(Review of the book: *Conflictization of the cultural and historical space of Ukraine in the conditions of modern threats: a monograph / Under the general editorship of M.I. Obushny, resp. editor. I.M. Grabovska. K.: Millennium, 2021. 266 p.*)

Abstract. The monographic research of the team of authors consisting of Iryna Grabovska, Svitlana Kagamyk, Mykola Obushny, Lyudmila Sorochuk "Conflictization of the cultural and historical space of Ukraine in the conditions of modern threats" is analyzed. It is emphasized that the study of conflictological processes in modern Ukraine is one of the most relevant direction of national socio-humanitarian studies. The scientific understanding of the indicated issues should become a thorough basis for understanding the processes that are taking place in our

country, in particular today, during the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine for the purpose of destroying it as a state, a nation and the population of these territories in general. Emphasis is placed on the positive aspects of the proposed work.

Key words: *conflict, conflictization, Ukraine, threats, putinism, ideology, totalitarianism.*

Дослідження конфліктологічних процесів у сучасній Україні є, безумовно, одним із найактуальніших напрямків вітчизняної соціогуманітаристики. Наукове осмислення вказаної проблематики має стати ґрунтовною підставою розуміння тих процесів, які відбуваються з нашою країною зокрема сьогодні, у часи повномасштабного вторгнення росії на територію України заради знищення її як держави, нації та населення цих територій загалом.

Саме осмисленню викликів та відповідей українства на загрози з боку неоімперії Кремля присвячено монографічне дослідження колективу авторів Центру українознавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз», яке побачило світ у видавництві «Міленіум» у 2021 році [7].

Автори дослідження цілком справедливо стверджують, що розпад ССРСР, який у 90-х роках ХХ століття відбувся мирним шляхом, не вирішив абсолютної більшості проблем колишньої совєтської імперії, «відклавши» їх на майбутнє. Історія розпаду всіх існуючих колись імперій доводить, що мирний шлях їхнього розпаду не є характерним для даного процесу. Фактично жодного такого відомого на сьогодні прикладу не можна навести з історії людства. Війни та конфлікти по кордонах імперій чи приховані протистояння метрополій з колишніми колоніями насправді є невід'ємною ознакою деколонізаційних процесів у світі. Тому переконливими і виваженими виглядають висновки авторів монографії щодо можливого відкритого повномасштабного протистояння України як колишньої колонії російської імперії у різних її іпостасях з рф. Адже саме постсовєтська росія визнала себе правонаступницею Союзу, що, зрештою, привело до реваншистських дій по відтворенню совєтської імперії. Особливо такий розвиток подій став невідворотним, коли у росії утвердився путінський режим. Фактично з 2003 року, як тепер стало відомо, путін та його оточення почали дискредитацію України, характеризуючи її як провальний державний проєкт, нежиттєздатний та штучно винайдений. Теперішня агресія ерефії проти нашої країни є найкрасномовнішим доказом правильності наукових висновків дослідників-українознавців, викладених у книзі «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз».

За своєю суттю конфлікт як чинник розвитку конфліктогенних процесів – явище багатогранне і має відповідно багато визначень, проте в його основі завжди лежить зіткнення протилежних позицій, поглядів та інтересів різних (двох і більше) сторін,

різке загострення суперечностей між учасниками певного процесу. Конфлікти бувають світоглядними, цивілізаційними, рольовими, соціальними, збройними, етноконфесійними, політичними, релігійними, між-етнічними, конфліктами інтересів, побутовими тощо.

Перевагою даного монографічного дослідження є поєднання зусиль науковців різних галузей гуманітаристики: філософів, істориків, політологів, філологів. На нашу думку, такий різнобічний підхід до бачення проблеми дозволив дослідникам із різних сторін вивчити і запропонувати комплексний погляд на проблему. Змістовне наповнення дослідження відображає цей позитивний момент. У тексті йдеться про філософські засади вивчення конфліктизаційних процесів на теренах сучасної України, аналізуються постколоніальні реалії існування українського соціуму, розглядаються проблеми наростання сепаратистських настроїв в Криму та на Сході України за попередні до 2014 року часи, приділяється увага міжконфесійним взаєминам в умовах російської агресії та можливим шляхам подолання конфліктів у релігійній сфері, вивчається генеза та сутність конфліктів в історичному досвіді існування українського православ'я, аналізується конфлікт інтересів церковних еліт як «камінь спотикання» на шляху до Помісної Української Православної Церкви, вивчається і політична складова у конфліктизації міжправославних відносин в Україні. Не зайвим було б проаналізувати увесь релігійний спектр, існуючий в Україні, зокрема, і нове для постколоніальної країни явище – нью-ейджизм [Див. про це детальніше: 1; 9; 10].

У монографії також приділена спеціальна увага формуванню національної ідентичності та україноцентричного світогляду, вихованню громадянина і патріота країни як дієвим чинникам деконфліктизації суспільних відносин в Україні [Див. також: 2; 4; 6].

На сторінках монографії дослідниця І. Грабовська стверджує, що путінізм і як правлячий режим, і як ідеологія є найбільшою загрозою не лише для України, але і для всього сучасного людства не лише через активний ядерний шантаж, який, у разі його реалізації, може закінчити існування життя на планеті Земля, але й через постійну загрозу виникнення великої континентальної війни на європейському театрі, здатної перерости у Третю світову [5]. Як бачимо, ці застороги і висновки не були випадковими. Пропутінська росія з її «глибинним народом», перетвореним на агресивних зомбі-недоумків, є справді загрозою насамперед для цілої Європи, якщо не для людства в цілому.

Плідними, на нашу думку, є й ідеї монографії щодо путінізму як сучасної версії тоталітаризму. Зрештою, саме путінізм як тоталітарний режим, породив таке явище, як «рашизм» – російський

різновид фашизму. У цьому відношенні варто відзначити, що дослідник європейського фашизму Вольфганг Віперман зазначав: «Пошуки глобальної теорії фашизму, якою ніби чарівним універсальним ключем можна було б пояснити форми та функції різномірних проявів фашизму, поки що не принесли задовільних та загальноновизначених результатів. Наявні теорії фашизму можуть, як правило, пролити світло лише на окремі проблеми розвитку окремих фашистських рухів. Це стосується теорій, в яких фашизм характеризується як агент чи союзник капіталістичних прошарків суспільства, а також тез, згідно з якими фашизм є партією середнього стану, неминучим результатом національно-історичного розвитку, наслідком певної стадії модернізації тої чи іншої країни, результатом соціально-психологічного імпульсу, продуктом культурного або морального розпаду, специфічною формою володарювання однієї людини чи формою прояву тоталітаризму. Ці та інші теорії фашизму слід поєднати між собою. Їх можна застосовувати для дослідження фашизму як джерело евристичної постановки питань, методичних підходів або «теорії середнього радіусу дії», але сама теорія фашизму повинна бути плюралістичною та компаративістською по суті...» [3, с. 21]. Таким чином існуючі на сьогодні концепції фашизму можуть стати суттєвим підґрунтям для подальшого розвитку ідей даного монографічного дослідження щодо сутності путінізму та переростання його у різновид російського фашизму – рашизм.

Цілком слушно на сторінках монографії спеціальну увагу приділено і проблемі деструктивної щодо українства та українськості діяльності російської діаспори та проросійських громадських організацій на території сучасної України до відкритого повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 р., яке автоматично закрило дане питання. Справедливою є думка, що в умовах російської агресії проти України, починаючи з 2014 р., не варто вести мову про слов'янську єдність в середині країни. «До того ж слов'янського етносу не існує з погляду науки. Це синонім «російського народу» з часів імперії, який, мовляв, ділиться на великоросів, малоросів, білоросів і карпаторосів. А нині – це понятійна «парасолька» концепції «русского мира»» [8, с. 125].

Автори колективного монографічного дослідження «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз» солідаризувались із думкою тих аналітиків в Україні та за кордоном, які стверджували тезу про невідворотність війни з теперішньою росією [4]. І це є, безумовно, позитивним моментом дослідження, яке ще за майже рік до широкомасштабного вторгнення неоімперії кремля на територію нашої Батьківщини на широкій науковій доказовій базі дало прогноз щодо майбутніх подій – війни росії проти незалежної України заради знищення української держави, нації і народу .

Загалом, монографія українознавців Київського національного університету «Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз» заслуговує на увагу науковців та всіх тих, хто прагне усвідомлювати реальний стан речей та перебігу подій у сучасній Україні та на геополітичній світовій арені.

1. Віктор Мишков, Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк. Старообрядницька церква: аспекти життя в сучасних умовах. *Українознавчий альманах*. Вип. 31, 2022. С. 113–117.
2. Власова Т., Грабовська І., Пшінько О. Конфлікт цінностей в середовищі українських еліт (філософсько-світоглядний зріз проблеми). *Вісник Львівського національного університету. Серія «Філософські науки»*. Випуск 25–26. 2020. С. 21–27.
3. Вольфганг Віперман. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922-1982). Пер. з нім. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. 278 с.
4. Горбулін В. Як перемогти Росію у війні майбутнього. Київ: Брайт-Букс, 2021. 248 с.
5. Грабовська І.М. Р.1. Путінізм як конфліктогенний фактор світового значення та українська специфіка його проявів. *Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз: монографія / За заг. ред. М.І. Обушного, відп. ред. І.М. Грабовська*. К.: Міленіум, 2021. С. 8–102.
6. Консолідація українства в постколониальну добу. *Монографія*. Київ: Педагогічна думка. 2019. 400 с.
7. Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз: монографія / За заг. ред. М.І. Обушного, відп. ред. І.М. Грабовська. К.: Міленіум, 2021. 266 с.
8. Микола Обушний, Ірина Грабовська. Етнокультурна діяльність російської діаспори як «парасолька» для просування політичних інтересів РФ та внутрішня загроза в Україні. *Українознавчий альманах*. Вип. 29, 2021. С. 123–134.
9. I. Grabovska, T. Talko, T. Vlasova. New religions as the postsecular epiphenomenon of globalisation in the contemporary Ukrainian society. *HTS Theologise Studies/Theological Studies*, №76 (1). 2020.
10. Iryna Grabovska, Tetiana Talko, Svitlana Kahamlyk, Maryna Honcharenko, Yuliia Sierova. Political Ideas Presented by Leaders of the “New Generation” Charismatic Movement Regarding the Formation of Postsecular Trends in Ukraine. *Wisdom*. Vol. 17, No. 1 (2021): 1–2021. P. 96–110. <https://www.wisdomperiodical.com/index.php/wisdom/article/view/452>

References

1. Viktor Myshkov, Tetiana Shamsutdynova-Lebediuk (2022). *Staroobriadnytska tserkva: aspekty zhyttia v suchasnykh umovakh* [Old believer church: aspects of life in modern conditions]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vyp. 31. P. 113–117. (in Ukrainian).

2. Vlasova T., Hrabovska I., Pshinko O. (2020). *Konflikt tsinnostei v seredovyskhi ukrainskykh elit (filosofsko-svitohliadniy zriz problemy)* [Conflict of values among the Ukrainian elites (philosophical and worldview section of the problem)]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Filosofski nauky»*. Vypusk 25–26. P. 21–27. (in Ukrainian).
3. Volfhanh Viperman (2008). *Yevropeyskyi fashyzm: porivnialnyi analiz (1922-1982)* [European fascism: a comparative analysis (1922-1982)]. Per. z nim. K.: DUKh I LITERA. 278 p. (in Ukrainian).
4. Horbulin V. (2021). *Yak peremohty Rosiiu u viini maibutnoho* [How to defeat Russia in the war of the future]. Kyiv: Brait-Buks. 248 p. (in Ukrainian).
5. Hrabovska I.M. (2021). R.1. *Putinizm yak konfliktohennyi faktor svitovoho znachennia ta ukrainska spetsyfika yoho proiaviv* [Putinism as a conflict-causing factor of global importance and the Ukrainian specificity of its manifestations]. *Konfliktyzatsiia kulturno-istorychnoho prostoru ukrainstva v umovakh suchasnykh zahroz: monohrafiia / Za zah. red. M.I. Obushnoho, vidp. red. I.M. Hrabovska* K.: Milenium. P. 8–102. (in Ukrainian).
6. *Konsolidatsiia ukrainstva v postkolonialnu dobu* [Consolidation of Ukrainianism in the post-colonial era]. *Monohrafiia (2019)*. Kyiv: Pedahohichna dumka. 400 p. (in Ukrainian).
7. *Konfliktyzatsiia kulturno-istorychnoho prostoru ukrainstva v umovakh suchasnykh zahroz: monohrafiia* [Conflicting of the cultural and historical space of Ukrainianness in the conditions of modern threats: monograph] / Za zah. red. M.I. Obushnoho, vidp. red. I.M. Hrabovska (2021). K.: Milenium. 266 p. (in Ukrainian).
8. Mykola Obushnyi, Iryna Hrabovska (2021). *Etnokulturna diialnist rosiiskoi diaspory yak «parasolia» dlia prosuvannia politychnykh interesiv RF ta vnutrishnia zahroza v Ukraini* [Ethnocultural activity of the Russian diaspora as an "umbrella" for the promotion of the political interests of the Russian Federation and an internal threat in Ukraine]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vyp. 29. P. 123–134. (in Ukrainian).
9. I. Grabovska, T. Talko, T. Vlasova (2020). New religions as the postsecular epiphenomenon of globalisation in the contemporary Ukrainian society. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, №76 (1).
10. Iryna Grabovska, Tetiana Talko, Svitlana Kahamlyk, Maryna Honcharenko, Yuliia Sierova (2021). Political Ideas Presented by Leaders of the “New Generation” Charismatic Movement Regarding the Formation of Postsecular Trends in Ukraine. *Wisdom*. Vol. 17, No. 1 (2021): 1. P. 96–110.